

# DENİZLİ'DE BİR TEKSTİL FABRİKASI ÇALIŞANLARINDA SİGARA KULLANIMI VE BAĞIMLIK DURUMU

## Smoking Habit and Addiction Status in the Workers of Textile Factory in Denizli

Osman Murat Erverdi<sup>1</sup>, Erdal Erikoğlu<sup>1</sup>, Ali İhsan Bozkurt<sup>2</sup>, Özgür Önal<sup>3</sup>

### ÖZET

**Amaç:** Bu çalışmada Denizli ilinde bulunan Abalıoğlu Tekstil San. A.Ş. tekstil iş kolu çalışanlarında sigarayı bıraktırma ve sigarasız işyeri çalışmaları öncesi durum saptama amacıyla sigara içme, sigarayı bırakma, nikotin bağımlılığı durumu araştırılmıştır.

**Yöntem:** Toplam 252 (%52,5) çalışan anketi yanıtlamıştır. Ankete katılanların yaklaşık %85'i erkek, %89'u lise ve dengi okul mezunudur.

**Bulgular:** Her gün sigara içenlerin oranı erkeklerde kadınların yaklaşık üç katıdır(%29.4-%8.6). Kadınlarda hiç sigara içmemişlerin oranı erkeklerin yaklaşık iki katıdır(%68.6-%33.2). Ankete katılanlarda yüksek derece bağımlı olanlar sigara içenlerin sadece %7.5'idir. Halen içenlerde sigarayı bırakmak isteyenlerin oranı %73.2'dir.

**Sonuç:** İncelenen kurumda sigara içenler arasında bırakmayı isteyenlerin oldukça yüksek oranda olması, sigara içenlerin büyük çoğunluğunun içilen sigaranın zararlarının bilincinde olması; çalışanlara yönelik bırakma programlarıyla sigarayı bırakmanın desteklenmesinin yararlı olacağını düşündürmektedir.

**Anahtar kelimeler:** Sigara, bağımlılık, işçi, fagerström.

### ABSTRACT

**Objective:** In this study researched in Abalıoğlu Manufactory of Textile about the worker's smoking, given up cigarettes and nicotine addiction status.

**Method:** Total 252(%52.5) workers answered the questionnaire. Approximately %85 of these workers were men and %89 of these workers graduated from high school.

**Results:** %29.4 of the men and %8.6 of the women were smoking every day. Also, %68.6 of women and %33.2 of men were no smoking. In this study we reached that only %7.5 of smokers were addicted highly risk. %73.2 of the workers who are smoking now too, wants to given up smoking.

**Conclusion:** Finally, as a result the workers who want to given up smoking were highly proportion and they know that the smoking's damage, whe thought that smoking given up program is useful for the workers.

**Key words:** Cigarette, addiction, worker, fagerström.

<sup>1</sup> Pratisyen Dr. Yeşilay Cemiyeti Denizli Şubesi

<sup>2</sup> Prof. Dr. Pamukkale Üniversitesi Halk Sağlığı AD.

<sup>3</sup> Araş. Gör. Dr. Pamukkale Üniversitesi Halk Sağlığı AD.

## GİRİŞ

Tütün kullanımı dünyada önlenabilir ölüm nedenleri arasında birinci sırada yer almaktadır(1). Sağlık zararları ispatlanmasına rağmen, hem genel toplumda hem de işçiler arasında tütün tüketimi hala yaygındır. Ülkemizde yapılan çeşitli araştırmalarda işçilerde oldukça yüksek oranlarda sigara içimi (%53.4-%67.0) ve sigaraya pasif maruziyet gösterilmiş; çalışanlar arasında oldukça yaygın bir sorun olduğu dikkati çekmektedir(2-9).

İşyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğini etkileyen hususlardan biriside şüphesiz sigaradır(10). Aktif içiciliğin yanı sıra özellikle çalışma ortamında maruz kalınan pasif içicilik de büyük önem taşımaktadır(10). İşyerleri, sigara içmeyenlerin çevresel sigara dumanıyla karşılaşabildikleri ortamlar arasındadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) uzmanları aktif ve pasif sigara içmeyi iş riskleri arasında saymaktadır. ABD Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Enstitüsü, sigara dumanını "işyeri karsinojeni" olarak tanımlamıştır(11). Ayrıca çalışanın tütün kullanımı işverene ciddi ekonomik yük getirmektedir(12).

Sigaranın yarattığı olumsuzluklara karşı tüm dünyada ve ülkemizde giderek artan bir duyarlılık oluşmaktadır(1,10). İşyerlerinde sigaranın içilmesine yönelik resmi ve gönüllü girişimler, yasaklamalar giderek güçlenmekte ve çalışanlar giderek daha çok oranda sigarasız ortamlarda çalışmaktadırlar(10). Sigara içme davranışının önlenmesinde ve bu alışkanlığın terk edilmesinde bireysel sorumluluklar kadar işverenlerin de toplumsal sorumluluklarının farkında davranışlar sergilemeleri gerekmektedir. Sigaraya karşı mücadelede orta-büyük ölçekli işletmelerin tavrı, bu kurumlarda çalışan genç ve üretken nüfusun sağlığı ve dolayısıyla da ülke geleceği ile yakından ilgilidir. Sigara içmeye yönelik kısıtlılıklar uygulanmaya başladıktan sonra kurum yöneticileri tarafından bu uygulamaların sürekli olarak takip edilmesi ve çalışanlara hatırlatılması, başarıyı arttıran bir faktördür(10).

Denizli ilinde bulunan Abaloğlu Tekstil San. A.Ş. çalışanlarını sigara konusunda bilgilendirme ve sigarayı bırakma konusunda çalışma başlatmış ve ilk adım olarak tekstil iş kolu çalışanlarında sigara içme, sigarayı bırakma, nikotin bağımlılığı durumu araştırılmıştır.

## Y...NTEM

Denizli ili Abaloğlu San. A.Ş. nin tekstil işkolunda mavi yakalı çalışanlarından oluşan toplam 480 işçi çalışmanın hedef kitlesi olarak seçilmiştir. Örneklem seçilmeyip mavi yakalı tüm çalışanlar hedeflenmiştir. Uygulanacak anket Pamukkale Üniversitesi Tıp Fak. Halk Sağlığı AD öğretim üyelerince hazırlanmış, içerisine Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi soruları eklenmiştir(13).

Anketin giriş kısmında çalışmanın amacı hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmış ve gönüllü olarak katılmayı kabul etmeleri halinde verilen anketi doldurup teslim etmeleri istenmiştir.

Hazırlanmış olan 52 soruluk anket Nisan 2007'de işletme aracılığı ile dağıtılmıştır. Uygulanan anket ile çalışanların sosyo-demografik özellikleri, hem kendilerinin hem de yakın aile bireylerinin sigara içme durumları, sigaranın zararları konusunda farkındalığı, halen içici ise bırakmayı isteyip istemediği, başlama yaşı vb özellikler sorgulanmış ve nikotin bağımlılığı araştırılmıştır. Çalışanların doldurduğu anketler işletme aracılığı ile geri toplanmıştır.

Nikotin bağımlılığının ölçülmesi amacıyla Fagerström Nikotin Bağımlılığı Testi kullanılmıştır. Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi 6 sorudan oluşmakta olup; günde kaç sigara içildiği, sabah ilk sigarayı yakıncaya kadar geçen süre, sigara içmesi yasak olan yerlerde yasağa uymaya zorlanıp zorlanmadıkları, en fazla vazgeçmek istemediği sigara, uyandıktan sonra ilk saatlerde diğer saatlere kıyasla daha sık sigara içip içmediğini, ağır hasta olduğunda bile sigara içip içmediği sorulmakta ve her soruya farklı puanlar verilmektedir. Bu testin değerlendirilmesi sonucu elde edilen toplam puanlara göre nikotin bağımlılığı çok az (0-2 puan), az (3-4 puan), orta (5 puan), yüksek (6-7 puan), çok yüksek (8-10 puan) şeklinde beş grupta derecelendirilmektedir(13).

Toplanan veriler SPSS istatistik paket programında değerlendirilmiştir. Sayımla belirlenen değerlerin karşılaştırılması için ki kare, ölçümsel değerlerin karşılaştırmasında t testi kullanılmıştır.

## BULGULAR

Toplam 252 (%52.5) çalışan anketi yanıtlamıştır. Yanıtlayanların yaş ortalamaları  $29.4 \pm 6.3$  yıldır. Ankete katılanların %84.5'i erkek, %80.3'ü işyerinde operatör olarak çalışmaktadır. Ankete katılanların yaklaşık %89.0'u lise ve dengi okul mezunudur. Ankete katılanların yaş, cinsiyet, öğrenim ve medeni durumlarına göre dağılımları Tablo 1'de, sigara içme süre ve miktarı, sigaraya başlama yaşları ile ilgili bilgiler Tablo 2' de verilmiştir.

Sigara içenlerde sigara içme süresi ortalaması  $10.3 (\pm 5.9)$  yıl, günlük içilen sigara miktarı ortalaması  $12.4 (\pm 7.7)$  adet, sigaraya başlama yaşı ortalaması ise  $17.1 (\pm 4.0)$  yaş olarak bulunmuştur. Kadınlarda hem ortalama sigara içme süresi hem de içilen günlük ortalama sigara miktarı erkeklere göre anlamlı düzeyde daha düşüktür(Tablo 2). Kadınlar erkek içicilere göre toplam içme süresi açısından sigarayı yaklaşık 3 yıl daha az içmekte, günlük içtikleri sigara miktarı ise yaklaşık erkeklerin yarısı kadardır (6.4 adet/gün, 12.8adet/gün).

Cinsiyete göre sigara içme durumları değerlendirildiğinde kadınlarda hiç sigara içmemişlerin oranı erkeklerin yaklaşık iki katıdır(%68.6-%33.2). Buna karşın erkeklerde her gün sigara içenler kadınların yaklaşık üç katıdır(%29.4-%8.6) (Tablo 3).

Çalışanların öğrenim, medeni durumları ve yaş gruplarına göre sigara içme durumları değerlendirildiğinde; eğitim düzeyi yüksek okul olanlarda, dul-boşanmışlarda ve 25-

29 yaş grubunda diğer gruplara göre daha yüksek sigara içiciliği saptanmakla beraber istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (Tablo 4).

Sigara içenlerin sigara içme ile ilgili düşünceleri incelendiğinde; içenlerin %85.7'si içtiği sigaranın çevresindekilere zarar verdiğini bilmekte, %94.0'ü çocuklarının sigara içmesine kesinlikle karşı çıkmakta, %73.9'u en az bir kez sigarayı bırakmayı denediğini ifade etmiştir. Halen içenlerde sigarayı bırakmak isteyenlerin oranı %73.2'dir.

Çalışmada sigara içmeyen veya sigarayı bırakmış kişilerde sigaraya pasif maruziyet de araştırılmış; %47.4 oranında sıklıkla veya sürekli maruziyet saptanmıştır. En çok maruziyetin (%48.1) yaşandığı ortam kahvehanelerdir. İşyerinde maruziyet sadece %2.3 olarak belirlenmiştir.

Ankete katılanlarda sigara içenlerin bağımlılık dereceleri Tablo 5'de verilmiştir. Yüksek derece bağımlı olanlar sigara içenlerin sadece %7.5'idir.

**Tablo 1: Ankete Katılanların Bazı Sosyodemografik Özelliklere Göre Dağılımı**

|                       | N          | %            |
|-----------------------|------------|--------------|
| <b>CİNSİYET</b>       |            |              |
| Erkek                 | 213        | 84.5         |
| Kadın                 | 39         | 15.5         |
| <b>Toplam</b>         | <b>252</b> | <b>100.0</b> |
| <b>ÖĞRENİM DURUMU</b> |            |              |
| Ortaokul ve altı      | 20         | 8.0          |
| Lise ve dengi         | 224        | 88.9         |
| Yüksekokul            | 6          | 2.4          |
| Bilinmeyen            | 2          | 0.8          |
| <b>Toplam</b>         | <b>252</b> | <b>100.0</b> |
| <b>MEDENİ DURUMU</b>  |            |              |
| Bekar                 | 77         | 30.6         |
| Evli                  | 170        | 67.4         |
| Dul yada ayrılmış     | 5          | 2.0          |
| <b>Toplam</b>         | <b>252</b> | <b>100.0</b> |
| <b>YAŞ GRUPLARI</b>   |            |              |
| 18-19                 | 12         | 4.8          |
| 20-24                 | 58         | 23.0         |
| 25-29                 | 60         | 23.8         |
| 30-34                 | 72         | 28.6         |
| 35-39                 | 31         | 12.3         |
| 40+                   | 19         | 7.6          |
| <b>Toplam</b>         | <b>252</b> | <b>100.0</b> |

**Tablo 2: Sigara içen veya Geçmişte İçmiş Olan İşçilerde Sigaraya Başlama Yaşı, Sigara İçme Süre ve Miktarlarının Cinsiyete Göre Dağılımı**

|                                   | Erkek    | Kadın    | Toplam   | İst. analiz |
|-----------------------------------|----------|----------|----------|-------------|
| Sigaraya başlama yaşı             | 17.0±4.1 | 18.6±3.1 | 17.1±4.0 | P>0.05      |
| Sigara içme süresi (yıl)          | 10.5±6.1 | 7.4±1.7  | 10.3±5.9 | P<0.05      |
| Günlük içilen sigara miktarı (ad) | 12.8±7.7 | 6.4±5.4  | 12.4±7.7 | P<0.05      |

**Tablo 3: Ankete Katılanların Cinsiyetlerine Göre Sigara İçme Durumları**

| CİNSİYET       | HIÇ İÇMEMİŞ |             | BIRAKMIŞ  |             | HERGİZ İÇİYOR |             | İÇİYOR AMA HERGİZ DEĞİL |            | Toplam     |              |
|----------------|-------------|-------------|-----------|-------------|---------------|-------------|-------------------------|------------|------------|--------------|
|                | n           | %           | n         | %           | n             | %           | n                       | %          | n          | %            |
| Erkek          | 70          | 33.2        | 58        | 27.5        | 62            | 29.4        | 21                      | 10.0       | 211        | 100.0        |
| Kadın          | 24          | 68.6        | 7         | 20.0        | 3             | 8.6         | 1                       | 2.9        | 35         | 100.0        |
| <b>Toplam*</b> | <b>94</b>   | <b>38.2</b> | <b>65</b> | <b>26.4</b> | <b>65</b>     | <b>26.4</b> | <b>22</b>               | <b>8.9</b> | <b>246</b> | <b>100.0</b> |

\*p<0.01 İstatistiksel analiz yapılırken 1. ve 2 sütunlar ile 3 ve 4. sütunlar birleştirilmiştir.

**Tablo 4: Bazı Özelliklere Göre Sigara İçme Oranları**

|                       | N          | Sigara içen |             | İst. analiz |
|-----------------------|------------|-------------|-------------|-------------|
|                       |            | Sayı        | %           |             |
| <b>ÖĞRENİM DURUMU</b> |            |             |             |             |
| Ortaokul ve altı      | 20         | 7           | 35.0        | p>0.05      |
| Lise ve dengi         | 221        | 77          | 34.8        |             |
| Yüksekokul            | 3          | 2           | 66.7        |             |
| <b>Toplam</b>         | <b>244</b> | <b>86</b>   | <b>35.2</b> |             |
| <b>MEDENİ DURUMU</b>  |            |             |             |             |
| Bekar                 | 73         | 30          | 41.1        | p>0.05      |
| Evli                  | 168        | 54          | 32.1        |             |
| Dul ya da ayrılmış    | 5          | 3           | 60.0        |             |
| <b>Toplam</b>         | <b>246</b> | <b>87</b>   | <b>35.6</b> |             |
| <b>YAŞ GRUPLARI</b>   |            |             |             |             |
| 18-19                 | 11         | 4           | 36.4        | p>0.05      |
| 20-24                 | 57         | 23          | 40.4        |             |
| 25-29                 | 58         | 27          | 46.6        |             |
| 30-34                 | 71         | 26          | 36.6        |             |
| 35-39                 | 30         | 4           | 13.3        |             |
| 40+                   | 19         | 3           | 15.8        |             |
| <b>Toplam</b>         | <b>246</b> | <b>87</b>   | <b>35.4</b> |             |

**Tablo 5: Sigara içenlerde Nikotin Bağımlılık Durumları**

|                                   | n         | %            |
|-----------------------------------|-----------|--------------|
| <b>NİKOTİN BAĞIMLILIĞI</b>        |           |              |
| Çok hafif+hafif derece (0-4 puan) | 46        | 68.7         |
| Orta+yüksek derece (5-7 puan)     | 16        | 23.9         |
| Çok yüksek derece (8-10 puan)     | 5         | 7.5          |
| <b>TOPLAM</b>                     | <b>67</b> | <b>100.0</b> |

## TARTIŞMA

Bu çalışmada işçilerde halen sigara içenlerin oranı erkeklerde %35.4, kadınlarda %11.4 bulunmuştur. Güneş ve arkadaşlarının çalışmasına göre, Malatya Sümerbank ve Tekel Sigara Fabrikası'nda çalışan erkek işçilerde halen sigara içme oranı %61.7, kadın işçilerde %45.1 olarak bulunmuştur (2). Değişik çalışma alanlarında yapılan araştırmalarda işçilerde sigara içme oranları %53 ile %67 arasında olduğu bildirilmiştir (2-9). Bu araştırmadaki sigara içenlerin oranının diğer çalışmalara göre düşüklüğü dikkati çekmektedir. Bu düşüklük nedeninin araştırmanın yapıldığı işyerinde sigara içmenin yasak olmasına bağlı olduğu düşünülmektedir. Ancak araştırmaya katılım oranının %52

civarında olması net bir değerlendirilme yapılmasını engellemektedir. İşyerinde saptanan %2.3 oranında pasif maruziyet oldukça düşük ve sevindirici bir oran olmakla beraber işverence yasaklanmasına rağmen az da olsa işyerinde sigara içilebildiğini göstermektedir. Ayrıca sigara içmeyen veya bırakmış kişilerin yaklaşık yarısının sigaraya pasif maruziyetinin olması bu konuda 4207 sayılı yasada yapılan yeni düzenlemenin ne kadar gerekli ve önemli olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada Fagerström Nikotin Bağımlılık Testine göre; halen sigara içenlerin %23.9'u orta ve yüksek derece, %7.5'i de çok yüksek derece bağımlı olarak bulunmuştur. Güneş ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada fabrika çalışanlarında sigara içenlerin %29.5'inin orta ve yüksek düzeyde, %11.5'inin çok yüksek düzeyde sigara bağımlısı oldukları saptanmıştır(2). Adana'da yapılan bir başka çalışmada işçilerde %10 oranında çok yüksek, %20.7 oranında orta ve yüksek düzeyde bağımlılık rapor edilmiştir(5). Bildirilen oranlar genel olarak bu araştırmada elde edilen nikotin bağımlılığı oranlarına benzerlik göstermektedir. Sigara içenlerin yaklaşık 2/3'ünde "çok hafif veya hafif düzeyde" nikotin bağımlılığının saptanması işveren destekli ve işyeri sağlık biriminin aktif katkısı ile çalışanlarda sigarayı bırakma çabalarının başarılı olabileceğini işaret etmektedir. Nitekim İstanbul'da 15 farklı kuruluştaki yapılan bir çalışmada işyeri yöneticisinin kişisel katkısı olmasının, sigara içen sayısını %43.1'den %29.5'a düşürdüğü bildirilmiştir(10).

## SONUÇ

İncelenen kurumda sigara içenler arasında bırakmayı isteyenlerin oldukça yüksek oranda (3/4) olması, sigara içenlerin büyük çoğunluğunun içilen sigaranın zararlarının bilincinde olması; %74'ünün bırakmayı denemiş olması, çalışanlara yönelik planlı ve işverenlerce desteklenen bırakma programlarıyla sigarayı bırakmanın desteklenmesinin yararlı ve başarılı olacağını düşündürmektedir. Ayrıca işverenlerin çalışanlarda sigarayı önleyici çalışmaları gündemine alması sevindirici ve işçi sağlığı açısından olumlu bir davranış olarak dikkati çekmektedir.

## KAYNAKLAR

- 1- Bilir N. Avrupa Tütün Kontrolü Raporu 2007. Bilir N, Özcebe H, Aslan D, Ergüder T, Yardım MS, Eser S, Telatar G. Dünya Sağlık Örgütü Bölge Ofisi 2007;20.
- 2- Güneş G, Genç M, Pehlivan E, Eğri M, ve Kurçer MA. Malatya Sümerbank ve Tekel Fabrikalarında çalışan işçilerin sigara içme davranışları, bağımlılık düzeyleri ve bırakmaya ilişkin tutumları. Sağlık için Sigara Alarmı Dergisi 2001; 4: 73-80.
- 3- Bakırcı N, Bakırcı LG. Bir akü fabrikasında çalışan işçilerde kurşun maruziyetinin değerlendirilmesi 2007; Cilt 20, Sayı 2: 66-74.
- 4- Pala K, Nacarküçük S, Türkan A, Akış N. Gemlik sanayi sitesinde çalışan işçilerin sağlık

- durumlarının değerlendirilmesi. Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi 2001; 37-41.
- 5- Aksakal A, Khorshid L. Adana Tekel Sigara Fabrikasında çalışan bireylerin sigara içme ve nikotin bağımlılıklarının incelenmesi. Bağımlılık Dergisi 2006; Cilt: 7, Sayı: 2, s:57-64.
  - 6- Güler N, Kubilay G. Çimento Fabrikasında çalışan işçilerin sağlık sorunlarının belirlenmesi. C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 1998,2(2):16-22.
  - 7- Gökmen N, Yıldız A, Deniz Ö. Tütün Fabrikasında çalışan işçilerin tütüne bağlı sağlık risk algıları ve uygulamaları. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni 2007; 6: 465.
  - 8- Çan G, Çakırbay H, Topbaş M, Çapkin E. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde sigara içme prevalansı. Tüberküloz ve Toraks Dergisi 2007; 55(2): 141-147.
  - 9- İlhan MN, Kurtcebe ZÖ, Durukan E, Koşar L. Temizlik işçilerinin sosyodemografik özellikleri ve çalışma koşulları ile iş kazası ve meslek hastalığı sıklığı. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi (Tıp) 2006; Cilt 20, Sayı 6: 433-439.
  - 10- Bilir N, Telatar T, Yıldız A, Sigarasız İşyerleri 2005; 26: 52-56, 59-60.
  - 11- Hakansta C. Workplace Smoking. ILO 2004; 5-25.
  - 12- Bilir N, Aslan D. İşyerleri ve İşveren Açısından Sigara Kullanımının Ekonomik Boyutu. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi 2007; 16(1):4-6.
  - 13- Sezer ER. Nikotin bağımlılığı ve tedavisi birinci kısım. Sağlık için Sigara Alarmı Dergisi 1994; 1(2): 47-51.